DEKLARATIVNÍ POPIS ČEŠTINY

6. října 2004

1 ABSTRAKT

V tomto kursu zjistíme, že jazyk lze popisovat způsobem, který je adekvátní teoreticky i formálně. Na českých příkladech si názorně ukážeme, jak snadno a elegantně lze základy přirozeného jazyka popisovat pomocí malého počtu intuitivně pochopitelných symbolů a pojmů, které budeme zavádět postupně, vždy v návaznosti na potřebu najít řešení pro konkrétní jazykový jev.

Pozvolna tak pronikneme do světa syntaktických teorií a lingvistických formalismů. Pomohou nám k tomu formální prostředky lingvistické teorie HPSG (head-driven phrase structure grammar). S využitím těchto prostředků budeme postupně sestavovat gramatiku, jejíž pravidla deklarativně (staticky) popisují formu, funkci i strukturu jazykových výrazů.

Uvidíme, že taková formální gramatika se blíží gramatice v tradičním („knižním“) pojetí, umožňuje však lingvistická pozorování přesněji formulovat a případné nepřesnosti či chyby v nich snadno a rychle odhalit. Navíc takový popis velmi usnadňuje zobecňování provedených pozorování do abstraktních pravidel či principů. Další výhodou je možnost gramatiku testovat na počítači analýzou nebo generováním výrazů obsahujících popsané jevy, případně ji i využívat v počítačových aplikacích pracujících s přirozeným jazykem.

Zájemcům se doporučuje předchozí absolvování kursu obecné lingvistiky. Znalosti z oboru formální a teoretické lingvistiky nebo logiky mohou usnadnit porozumění některým pasážím, ale nejsou podmínkou.

Kurs pokračuje v letním semestru.

2 PŘEDPOKLADY

doporučení: Úvod do obecné lingvistiky (Panevová/Hajičová) nebo Teorie jazyka (Starý)

zájemcům o formální lingvistické teorie lze v letním semestru doporučit návštěvu tohoto kursu (i paralelně): Syntax bez transformací (HPSG z formálnějšího hlediska, s větším důrazem na výklad formalismu, porovnání s jinými teoriemi a otázky implementace, jen částečně se překrývá s tímto kursem)

3 ZIMNÍ SEMESTR

3.1 Osnova

1. vrstvy jazykového popisu, jazyk jako souhrn (jazykových) jevů, popis jazyka jako popis interakce jazykových jevů
2. základní struktura jednoduché české věty (popis jednoduchého slovosledu a valence)
3. pojem jednoduché sestavy rysů, unifikace, slovník
4. popis shody podmětu s přísudkem v jednoduché větě
5. pojem vnořené sestavy rysů, lingvistické kategorie jako hierarchie typů
6. sémantická interpretace výrazů
7. popis jednoduchého volného doplnění (příslovečné určení, shodný přívlastek)
8. abstraktní popis valence, prostředky pro obecný popis valenčních rámců
9. seznam jako hodnota rysu, pojem disjunkce
10. přidělování pádu

\+ signatura/teorie, principy/pravidla, morfosyntaktické kategorie
úkoly?

3.2 Rozvrh

4.10.- 14.1. excl. 23.12.-2.1.: 14 týdnů

1. 4.10. -
2. 11.10.
3. 18.10.
4. 25.10.
5. 1.11.
6. 8.11.
7. 15.11.
8. 22.11.
9. 29.11.
10. 6.12.
11. 13.12.
12. 20.12.
13. 3.1.
14. 10.1.

4 LETNÍ SEMESTR

4.1 Osnova

1. popis infinitivních konstrukcí
2. popis složených slovesných tvarů a složených přísudků
3. popis některých případů nespojitého (neprojektivního) slovosledu
4. popis jednoduchých koordinačních konstrukcí
5. pojem generalizace
6. souvětí
7. vztažné věty, shoda vztažného zájmena s antecedentem
8. anafora
9. obecné problémy českého slovosledu, příklonky

4.2 Rozvrh

21.2.- 27.5.: 14 týdnů

1. 21.2.
2. 28.2.
3. 7.3.
4. 14.3.
5. 21.3.
6. 28.3.
7. 4.4.
8. 11.4.
9. 18.4.
10. 25.4.
11. 2.5.
12. 9.5.
13. 16.5.
14. 23.5.